

L'INGRÉS FORÇÓS A L'EXÈRCIT (1726-1927)
XAVIER VALERI

Les contínues guerres, especialment al llarg del segle XIX, provocaven, sovint, l'aixecament (o la deserció) de lleves enteres que abastaven tots els nois útils d'una determinada edat. El sistema de reclutament venia de lluny. Al segle XVII, a Castella, amb els voluntaris no en feien prou i van establir el sistema de quintes, que es basava en el fet que, de cada cinc homes útils, un –mitjançant sorteig– havia d'anar forçosament a fer de soldat.

Mentre Catalunya es regia per la seva llei, les quintes no l'afectaven. Tanmateix, l'arribada dels Borbons, el 1714, va significar que cada ajuntament havia d'aportar un nombre d'homes, en substitució del sistema de reclutament (de tipus senyorial) que era el tradicional a Catalunya. De tota manera, no s'implantà encara el sistema de quintes de Castella, tot i que es començaren a fer sorteigs per a l'ingrés a l'exèrcit. El 1726, a Olot ja està documentada una relació de mossos solters per sortejar-los l'ingrés forçós a l'exèrcit¹.

La monarquia intentà diverses vegades introduir les quintes, cosa que va provocar l'avalot de 1773, i pot considerar-se aquesta oposició al sistema una de les causes de la Guerra dels Matiners, l'any 1845. Finalment, pels volts de 1860, el govern va voler imposar un sistema similar al servei militar que incloïa tots els nois útils, els quals van continuar anomenant-se *quintos*. Tot i que el sistema de lleves era similar al de França i es volia fer veure el servei d'armes com un dret ciutadà conquerit després de segles de lluites socials, aquí no hi havia hagut cap

●
¹ PUIG I REIXACH, Miquel. «L'ensenyament a Olot al segle XVIII». *Annals del PEHOC* 2006, p. 79.

revolució, de manera que la gent amb més possibles va voler lliurar els seus fills d'una tasca tan arriscada i feixuga.

Per fer-ho més difícil, els carlins, que van protagonitzar tres guerres i diverses revoltes al llarg del segle XIX, reclutaven tants homes com podien. En moltes ocasions, els soldats que defensaven religió i furs, de voluntaris, només en tenien el nom, ja que havien estat forçats a entrar a l'exèrcit carlí sota amenaça de mort. Val a dir que així, molt sovint, els desertors eren passats per les armes de la manera més expedita.

UN BREU REPÀS: NINGÚ NO HI VOLIA ANAR, A LA GUERRA

El sistema de reclutament castellà, les anomenades *quintes*, va fer que els ajuntaments busquessin sistemes per lliurar del servei els nois que tenien l'edat d'incorporació. En alguns pobles –Tortellà² i Mieres, per exemple– es feien dipòsits de diners veïnals cada cop que algun dels seus joves havia d'anar a fer el servei, i a alguns pobles, amb la complicitat del rector, es van inscriure nens amb nom de dona. A Mieres, en la dècada del 1830 al 1839, entre els solters pagaven a nois de Banyoles perquè els substituïssin. El comú feia de mitjancer entre la caixa de reclutes de Banyoles i els mossos de Mieres que aplegaven la quantitat suficient per pagar els reclutes i la seva primera muda.

El 3 de novembre de 1839 l'Ajuntament de Mieres, presidit per Joan Plana, acordà pagar vint-i-quatre mil rals de velló per rescatar els joves del poble empresonats per no haver donat compliment a la quinta decretada el 20 de juny de 1838, durant l'alcaldia de Cosme Verdager³. De fet, aquests mossos o havien servit de voluntaris en l'exèrcit carlista o, enmig del desordre de la guerra, havien cregut poder lliurar-se del servei.

El 1881 l'Ajuntament de Palau de Montagut (Sant Jaume de Llierca) pagava 42 pessetes al comissionat per la conducció dels 7 o 8 nois que, segons l'any, tocaven al poble fins a Girona⁴. Els clergues s'estalviaven el servei militar. Un document del 1885 de l'arxiu de Mieres així ho exposa: *El infrascrito procurador general de la Compañía de Jesús dependiente del Ministerio de Ultramar. Certifica que el joven Juan Planella y Bosch, hijo legitimo de D. José y Doña Gracia natural de Mieras, provincia de Gerona, es profeso de dicha Religión de Misioneros de Ultramar. Y para que pueda hacerlo constar donde convenga y*

² BAYER CASTANYER, Robert. *Tortellà*. Ajuntament de Tortellà, 1990.

³ Arxiu familiar Miquel Coll. Llibre del Comú de Mieres 1833-1839.

⁴ Arxiu Municipal de Sant Jaume de Llierca. Llibre de comptes de l'Ajuntament de Palau de Montagut (Sant Jaume), 1881.

*reclamar su exclusión del Servicio Militar en virtud del artículo sesenta y tres de la Ley de Reclutamiento y Reemplazo del Ejército, firmo el presente en Madrid a tres de Agosto de mil ochocientos ochenta y cinco*⁵.

Existien mútues i *montepios* que contractaven pòlisses d'assegurança i concedien crèdits per afrontar la possible dissort del sorteig. Un altre aspecte interessant era que la família del substitut no tenia dret a cap medalla. Només cobrava la substitució si quedava inútil o mort. Si el substitut desertava, la família no percebia la quantitat, i al cap de trenta dies se n'havia de nomenar un altre. Cal tenir present que a començament del segle XX a l'arma d'infanteria es servia quatre anys i dos a la reserva, mentre que a la de cavalleria, enginyers i artilleria es servia cinc anys.

LA GUERRA DEL FRANCÈS

La guerra del Francès significà una situació especial pel que fa al reclutament d'efectius: el 23 de juny de 1808 la «*Suprema Junta de Gobierno del Principado de Cataluña*», reunida a Lleida, disposà la formació d'un exèrcit actiu de quaranta mil miquelets (civils armats manats per un militar). Per aconseguir-ho cridà a incorporar-se, com a voluntaris, tots els joves homes de 16 a 40 anys, sense excepció de condició, amb preferència dels solters i casats i vidus sense fills. La resta, formarien un exèrcit de reserva, com a sometents (civils armats per a una ocasió especial). S'estima que en tot el Principat uns seixanta mil homes reunien aquestes condicions. Els ajuntaments catalans van ser comminats a aportar un determinat nombre de combatents armats i diners per mantenir-los durant un mes. La crida tingué uns resultats molt relatius: s'organitzaren tres modalitats diferenciades de combatents, que la *Junta* intentà coordinar: les forces regulars de l'exèrcit borbònic; els miquelets mobilitzats amb la pretensió que es convertissin en una força regular, on convivien voluntaris i quintats, amb la singular idea que podien marxar quan els vingués de gust, i el sometent. La *Junta* aspirava a fer de tot plegat un exèrcit regular, cosa que quasi aconseguí al final de la guerra.

El cas és que, de 1808 a 1814, tot home de 16 a 40 anys estava en disposició obligatòria de formar part d'un exèrcit en guerra. Al començament, però, la gent s'incorporà a l'exèrcit espanyol o als terços de miquelets amb un interès alt. A mesura que el conflicte avançava, però, els comuns de veïns miraven d'estalviar-se el tràngol. Un exemple d'això el trobem en aquest document de l'arxiu de la família de Miquel Coll de Mieres.

⁵ Arxiu Municipal de Mieres. Carpeta de correspondència (1885).

8 de febrer del 1811

Molt Il.lustre senyor:

Josep Badia i Caterina Badia i Solà, casada en segones noces, amb l'anomenat Josep Badia, jornaler habitant del lloc de Briof, corregiment de Girona amb el més obsequiós dels respectes a Nostre Senyor, exposen que Caterina en primeres noces fou casada amb Josep Planella, jornaler del mateix lloc. D'aquell primer matrimoni tingué dos fills; el primer anomenat Miquel, el qual en el dia d'avui té l'edat de 22 anys, que tanmateix, havent-se casat Caterina per segona vegada ha estat sempre cohabitant amb llurs fills i padastre. Tots han compartit la mateixa taula, el mateix treball i negoci de manera que la seva mare i el seu padastre han decidit nomenar-lo hereder, atès el resultat dels seus treballs.

Aquest noi, Miquel Planella, fill i fillastre dels exponents va prendre estat de matrimoni dins els primers mesos de la publicació de la quinta del 1810, encara que tingui un altre germà concurrent que habita en el lloc de Beuda, en el corregiment de Figueres, però com que en Miquel ha fet durant tot aquests temps cohabitació amb el padastre i la mare, en res obstaculitza l'haver pres estat en els dos mesos de concurrència. Sembla li competeix l'excepció que menciona el capítol 16 d'aquesta darrera lleva, en conseqüència.

La seva senyora mare i padastre li reclamen en virtut del dret que l'anomenat capítol els atribueix que Nostre Senyor es digni a declarar l'anomenada excempció per que puguin continuar cohabitant i tenint els fruits del treball.

Sobre la seva conforme justícia el rebran a particular mercès al seu procedir. Mieres, 22 de febrer del 1811.

Per no saber escriure els anomenats conjuges Josep Badia i Caterina Badia i Solà, el signo jo mateix. Briof, 22 de febrer del 1811 assentat el contingut en aquest recurs Francesc, capellà ecònom de Mieres. Per no saber escriure Joan Forges regidor a petició seva signo jo, Joan Boix i Pland⁶.

⁶ Arxiu Miquel Coll de Mieres, carta.

LA REDEMPCIÓ

El govern va implantar la possibilitat de redempció del servei militar des de 1837 fins a 1912. Costava entre 1.500 i 2.000 pessetes. Mentre que la substitució valia entre 500 i 1.250 pessetes. Entre 1912 i 1936 es varen establir els mossos de quota, que consistia a servir deu mesos i pagar 1.000 pessetes, o a servir cinc mesos i pagar-ne 2.000. Si no es tenien diners per a la quota, es podia al·legar que el futur recluta estava impedit per alguna malaltia per al servei d'armes o que el seu treball era imprescindible per mantenir uns pares ja vells i impedits per al treball.

El 1901, per prendre les mesures, l'Ajuntament d'Argelaguer llogava a dues pessetes la sessió al sergent retirat Esteve Cordonets Plana. Després passaven el reconeixement mèdic que els feia el metge de Tortellà, Bartomeu Blanch. Un dels quintats el 1896 va al·legar i va crear prou polèmica al poble: *«Visto de nuevo por el ayuntamiento el expediente del mozo Pablo Brunsó Blanch alegando ser hijo único de madre pobre casada con persona también pobre e impedida. Resultando que reconocido por los facultativos nombrados por la Comisión provincial el padastro Juan Vilá Juanola fue declarado inútil para el trabajo. Resultando que para justificar la pobreza declararon por testigos en el primitivo expediente. Además de la certificación del amirallamiento, de todo lo cual resulta indicar que la madre y su esposo poseen únicamente el producto de su trabajo en el ejercicio del campo i el de la industria del bodegón por lo cual satisface la cuota de diez y seis pesetas anuales que el excepcionante no tiene ningún otro hermano varón y que ayuda a mantener a su madre y familia sin cuyo auxilio no podrían subsistir.*

Resultando que contra esta circunstancia reclamaron varios interesados y presentando al efecto tres testigos que declaran podrían subsistir la indicada familia sin el auxilio del mozo Pablo aun cuando ignoran el producto de la taberna. Resultando que dicho mozo ha ampliado la prueba aducida justificada por tres testigos mas que dada la pobre posición del padastro Juan Vilá los escasos productos de la taberna, por los muchos establecimientos que de esta clase existen en el pueblo, el corto número de habitantes y poco concurso del mismo no podría la indicada familia subsistir»⁷.

A Mieres el 1888 ja havien assumit la impossibilitat d'eludir el servei militar perquè es tallaven els mossos amb normalitat: *«En el pueblo de Mieras a los doce días del mes de febrero de mil ochocientos ochentay ocho. Reunido el*

⁷ Arxiu Municipal d'Argelaguer. Expedients de quintos, Argelaguer 1896.

Ayuntamiento en el Salón de Sesiones de la casa Consistorial en sesión pública bajo la presidencia del señor alcalde accidental Don Juan Puigmitjà por incompatibilidad de parentesco del señor alcalde primero, siendo la hora de las ocho de la mañana señalada para este acto y estando presente D. Francisco Busto comandante de la Guardia Civil de este puesto nombrado por el Ayuntamiento para medir a los mozos del actual reemplazo quienes se hallaban presentes en virtud del llamamiento hecho por medio de pregón y papeletas de citación, el señor presidente después de haber declarado abierta la sesión en que ha de tener lugar el llamamiento y declaración de los soldados de los mozos alistados para el Reemplazo de 1888. El señor presidente recibió juramento al militar quien lo manifestó de cumplir bien y exactamente de su cargo. Enseguida el infrascrito secretario dio lectura al capítulo 70 (...) ley de reemplazos vigente y la presidencia se manifestó a los mozos que si tenían alguna alegación que alegar para eximirse del servicio a las armas lo hicieran en este acto, de lo contrario no les será admitida por la Ecma. Diputación Provincial y se procedió a la clasificación y declaración de los soldados.

1º Juan Cornera Valls hijo de Miguel y María sabe leer y escribir, medido que fué alcanzo la talla de un metro 627 milímetros, invitado que fue por si tenía algo que alegar contesto negativamente. El Ayuntamiento en su vista oído el dictamen del Sindico le declaro soldado sorteable. Publicado este fallo nadie declaro en contra.

2º Isidro Costa Obrador hijo de Juan y Teresa sabe leer y escribir . Tallado que fue obtuvo la de un metro 652 milímetros invitado que fue por el presidente por si tenía alguna alegación contesto que ninguna. El Ayuntamiento en su vista y oído el dictamen del Sindico le declaro soldado sorteable. Publicado este fallo nadie declaro en contra.

2º Isidro Riera Pinsach hijo de Juan y Serafina sabe leer y escribir, tallado que fue obtuvo la de un metro 690 milímetros invitado que fue por si tenía algo que alegar manifestó que no, en su vista y oído el dictamen del Sindico lo declara de conformidad y al artículo 78 de la vigente ley lo declara pendiente de reconocimiento ante la Excma. Diputación Provincial. Publicado este fallo, nadie protesto en su contra.

4º Joaquín Planella Bosch hijo de José y Engracia sabe leer y escribir tallado que fue obtuvo la de un metro 732 milímetros invitado que fue por si tenía alguna exención que dejar manifestó ser hijo único en el sentido de la ley de haberse impedido a quien ayuda a mantener con el producto de su trabajo, además alega asistirle causa física.

El Ayuntamiento en su vista de conformidad al Artº 79 de la vigente Ley de Reemplazos acuerda señalar el domingo próximo para la presentación del oportuno expediente por lo que respecta a la primera exención alegada y previo

*al dictamen del Sr. Sindico y por lo que manifiesta la segunda exención alegada y de conformidad al Art. 78. de la vigente ley lo declara pendiente de reconocimiento ante la Ecma. Diputación Provincial de conformidad al dictamen del esperado. Señor Sindico, Publicado este fallo no protestos*⁸.

El servei militar, doncs, significava un patiment per a les famílies amb fills, ja que l'estat espanyol, des de 1821 fins a 1925, va viure en permanent estat de guerra, o civil o larvada, o a les colònies d'ultramar o a l'Àfrica, de manera que es comptava que una part dels quintats moriren o tornarien mutilats o amb malalties endèmiques. Un exemple n'és la relació de mossos de Santa Pau que patiren les conseqüències de les guerres de Cuba de finals del segle XIX. Segons Salvador Reixach, Francesc Baburés i Carreras va morir a Cuba el 1895; dos anys després, Joan Fàbrega Colomé morí a l'Hospital de l'Havana de febre groga; Joan Jordà Donay va tornar ferit; Marcel·lí Busquets i Triadú tornà ferit i morí a Figueres; Josep Claveguera i Valeri tornà inútil; Martí Berga Rubió tornà malalt, i Isidre Serrat Buixeda hi va morir. Miquel Prat Camó, soldat de l'exèrcit de Filipines, va morir al vapor *León XIII* el 1897 i, aquest mateix any, Ramon Batlle Coll va morir en la travessia de l'Havana a la Península a bord del vapor *Miquel Jover*. El 1898 a Filipines morí el sergent Francesc Feixas del batalló de *Cazadores Expedicionarios de Filipinas n°12*, i Pere Colomer i Antoni Triadú Plana de Sacot moriren a Cuba⁹.

Les guerres de Cuba i les Filipines causaren una allau de correspondència entre els ajuntaments i els regiments. Els primers s'interessaven pels antecedents dels soldats que arribaven d'Amèrica i s'establien al poble i els segons cercaven familiars dels morts i també pròfugs i desertors.

El 1898 l'Ajuntament Constitucional de Begudà rebé una carta de la *Inspección de comandancia Central Depósitos de embarque y caja general de ultramar* que diu: «*Ruego a V.S. interese á los vecinos de esa localidad Juan y Maria, padres del soldado que fue en Cuba de la Brigada de Transportes Joaquín Freixa Jordà o a sus herederos que reclamen á este Centro el 35% de los albaranes que resultan en ajuste á dicho individuo, cuya reclamación es indispensable para poder formar la consiguiente liquidación*».

Per la seva banda, l'Ajuntament demanà al regiment d'infanteria *Guipúzcoa n° 53*. «*En vista de lo manifestado por V. En su atento escrito fecha 9 de julio ppdd, pedí antecedentes del soldado regresado de ultramar Pedro Puyol Iglesias al Depósito de Bandera y Embarque para ultramar en Coruña, cuyo jefe en comunicación n°4294 de 4 del actual me dice lo siguiente. Contesto el atento*

⁸ Arxiu Municipal de Mieres. Expedient de quintos, Mieres 1888.

⁹ REIXACH, Salvador. «Santa Pau». *Quaderns de la Revista de Girona*, Tema 15. Caixa Girona.

oficio de VS, n° 1064 de fecha 30 de Julio próximo pasado y me honro en manifestarle que el soldado regresado de Cuba el dia 1 de Enero último, Pedro Puyol Iglesias, es hijo de Felipe y Margarita y fijo su residencia en San Juan Fons, provincia de Gerona».

El regiment Guipúzcoa n°57 escrigué a l'Ajuntament de Begudà pel cas de Francesc Reixach Campos. *«Ruego a V. Sirva hacer las averiguaciones convenientes en Francisco Reixach Campos soldado de Regimiento de Infantería de Bailen n °24 que según participa en su oficio fecha 21 del actual dirigido al Excmo. Gobernador Militar de esta provincia se ha presentado en esta alcaldía a la practica de la revista anual del presente año con el objeto de comprobar si el referido soldado es hijo de Silvestre y de Teresa; si desembarco en la Coruña el dia 3 de mayo del año 1897 procedente del ejército de la Isla de Cuba, destinado a continuar sus servicios por enfermo en la Península, y si en el pasaporte expedido a su favor consta su residencia en San Juan las Fonts»¹⁰.*

Argelaguer aportava cinc o sis nois cada any i, a començament del segle XX, Sant Jaume de Llierca, set o vuit; Besalú, dotze; Sant Joan les Fonts i Sant Esteve d'en Bas n'aportaven entre setze i vint i, en ocasions, més de trenta, i d'Olot en sortien uns vuitanta. Tots ells tenien una cosa comuna: que provenien de famílies desfavorides econòmicament, ja que qui podia pagava la quota o se servia de mitjans fora de la llei. Reunir la quota significava la ruïna del masover o del treballador. Havien de malvendre tot el que posseïen o havien d'acceptar crèdits en condicions d'usura. Moltes vegades era la causa que les classes mitjanes passessin a convertir-se en proletàries. La relació dels *quintos* de Mieres del 1879 és una bona mostra de la seva condició: Ramon Batlle i Alabau (fill únic de pare pobre sexagenari), Maties Roura i Sala (ingressà a pesar d'haver estat citat en forma il·legal), Miquel Vilanova i Sala (el presentà l'Ajuntament i es declarà soldat sense reclamació), Bartomeu Abel i Llagostera (fill de vídua pobra), Rafel Sararols Puigmitjà (fill únic de pare sexagenari), Isidre Nierga Planella (curt de talla), Joaquim Figueres Plantés (redimit) i Francesc Dilme Lamota (no es presentà, tot i haver estat citat).

Una altra de les característiques de les *talles*, potser relacionada amb la mala alimentació secular, era la poca alçada dels mossos. Així era la relació dels *quintos* de Besalú de 1903: Francesc Planesas (1,62), Josep Sala (1,58), Mateu Terradas (1,50), Eliseo Ros (1,62), Jaume Fagas (1,62), Francesc Cufi (1,50), Tomàs Anglada (1,54), Joan Oliveras (1,58), Miquel Blanch (1,58), Pere Roca (1,60), Domènec Fauro (1,58), Narcís Torrent (1,58). La mitjana d'alçada fou de 1,57 metres¹¹.

¹⁰ Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts. Expedient de quintis, Begudà, 1898.

¹¹ LÓPEZ, Joan. *Arrels i llavors de Besalú*. Ajuntament de Besalú, 2002, p. 152.

EL PROCEDIMENT

Tot just començar l'any la feina dels secretaris o fidels de fets era encetar la llista de mossos que aquell any es sortejarien. Un exemple en són les actes del llibre d'acords de l'Ajuntament de Begudà.

A Sant Joan les Fonts, a les 10 del matí del 7 de gener de 1897, l'alcalde, Joan Solà; el jutge municipal, Joan Tarrés; els regidors Francesc Ros, Josep Junquera, Gil Torras, Josep Janer, Enric Cabrafiga. Josep Jutglà, i el secretari, Lluís Fortiana van procedir a aprovar la llista dels quintos de la lleva de 1898. Eren 34 nois de 19 anys, nascuts el 1878.

Nom	Pares	Residència
Isidre Lloret i Garganta	Àngel i Teresa	Begudà
Martí Juvinyà i Font	Magí i Antònia	Sacot
Miquel Farrerons i Bassagañas	Josep i Quima	Sant Joan
Josep Boix i Argelès	Josep i Maria	Sant Joan
Joan Canal i Font	Josep i Maria	Sant Joan
Joan Escarrà i Comaplà	Rafel i Rosa	Sant Joan
Miquel Font i Bertran	Telm i Catalina	Begudà
Isidre Biguet i Pairó	Josep i Maria	Sant Joan
Joan Masó i Badosa	Miquel i Anna	Begudà
Antoni Font i Güell	Mateu i Carme	Sant Joan
Martí Dorca i Barnades	Josep i Rosa	Begudà
Joan Farrés i Vergés	Josep i Rosa	Begudà
Francisco Fàbrega i Guitart	Cristòfor i Maria	Begudà
Llorenç Torrent i Llagostera	Julià i Teresa	Begudà
Pere Soler Carbasseres	Esteve i Francesca	Begudà
Ramon Bagó i Espuña	Ramon i Maria	Begudà
Cristòfol Fabrega i Quera	Miquel i Maria	Begudà
Josep Faja i Fàbrega	Joan i Antònia	Begudà
Pere Gurt i Solà	Simó i Rosa	Begudà
Josep Teixidor i Rius	Miquel i Rosa	Begudà

Nom	Pares	Residència
Josep Plana i Guitart	Pere i Teresa	Begudà
Joaquim Galceran i Prat	Francesc i Manela	Sant Joan
Ignasi Vila i Verdaguer	Joan i Margarida	Sant Joan
Jaume Pla i Prat	Miquel i Antònia	Sant Joan
Josep Desvilar i Puigblanqué	Marià i Teresa	Sant Joan
Josep Francàs i Ribas	Josep i Maria	Sant Joan
Ramon Solé i Constans	Joaquim i Anna	Sant Joan
Julià Casas i Pujol	Sebastià i Anna	Sant Joan
Rafel Torras i Montserrat	Salvador i Ignàsia	Sant Joan
Cristòfol Presta i Pons	Llorenç i Cecília	Sant Joan
Jaume Torras i Mató	Isidre i Mercè	Sant Joan
Emili Torras i Rius	Francesc i Rosa	Sant Joan
Jeroni Domènech i Planas	Isidre i Esperança	Sant Joan
Pere Rigart i Vilallonga	Pere i Magdalena	Sant Joan

A les 9 del matí del dia 31 de gener va tenir lloc la rectificació de l'allistament, en el qual figuren tots els de la llista excepte Cristòfol Fàbrega i Quera. No va haver-hi cap reclamació. Poc després es va publicar un edicte que l'agutzil va fer públic a tocs de corneta i a plena veu pels carrers.

«Joan Solà o Antiga, alcalde:

Hago saber que el cierre definitivo del alistamiento para el actual reemplazo tendrá lugar el día 31 del corriente mes, a las 10 de la mañana; y el acto del martes de los mozos concurrentes del reemplazo del presente año y de los tres anteriores que no hayan sido sorteados por estar comprendidos en los artículos 66 y 69 de la ley del 11 de julio de 1888. Se verificará en esta casa consistorial principiando a las 7 del día 14 del presente mes en la forma establecida en el capítulo VII y asistiendo un delegado de la autoridad militar.»

El dia 14, sota la presidència del segon tinent d'alcalde, Francesc Ros, s'inicià el sorteig. Es començà a llegir la llista de mossos per les lleves de 1894, 1895 i 1896 que en el seu moment foren temporalment exclosos del servei militar per defectes físics o pel fet de ser curts d'estatura, i que encara no havien estat sortejats; també es féu amb els nois d'aquestes lleves que havien estat declarats soldats condicionals (exclosos) per qüestions de família, és a dir, el salari dels quals es considerava imprescindible per a la supervivència dels familiars més directes.

Acabada aquesta lectura, el president ordenà que s'escrivís el nom, els cognoms i el número d'ordre d'allistament i l'any de lleva en paperetes, i en unes altres féu escriure, en lletres, un número de l'1 al 58, que era el nombre de nois sortejats.

Després d'aquesta operació es van llegir les paperetes dels noms i es van posar dins d'una bola, la qual es va dipositar dins d'una urna. Tot seguit, es van remoure per a espai d'un minut els globus que contenien les boles i es van cridar dos nens perquè fessin l'extracció que determinava l'article 7. Es presentaren els nens Manel Ros i Sebastià Canal, de 9 i 8 anys, respectivament, fills de famílies sense cap parent interessat en l'acte. Començà el sorteig i, per cada papereta que es treia del pot que contenia els noms, es treia una bola del globus on hi havia els números. De manera immediata, el regidor, Senen Masoliver, llegia els números o el president, Francesc Ros, els noms. De manera que a continuació i tot seguit de la lectura d'un nom es cantava el número que li havia correspost. S'ensenyaven les paperetes a tots els regidors presents i es convidava tots els concurrents a veure-les. Mentre se celebrava el sorteig, el regidor, Enric Cabrafiga, inscrigué a continuació de cada número de la llista que determinava l'article 48 de la llei de quintes, el nom del noi a qui havia tocat. Finalment, un cop acabada l'extracció, es comparà el resultat de l'acte amb la llista, sense que hi hagués cap reclamació¹². Com es pot veure, el procediment formal era seguit amb un gran rigor.

A la tardor el procés s'acabava a la Caixa de Reclutes, on es designava una lletra per a cada número. Normalment als números més baixos els corresponien les lletres que allunyaven més el mosso de la família. Era el moment que per una quantitat de diners es canviava el destí. És a dir, algú venia el número alt que l'hagués salvat d'anar a les guerres de Cuba, les Filipines o el Marroc.

Després de fer el servei militar, els soldats passaven a la reserva, la qual cosa significava que podien ser reclamats per l'exèrcit en cas de guerra. Arran d'una rebel·lió al Marroc, la crida de la reserva marcà l'inici de la Setmana Tràgica de Barcelona de 1909. En teoria el servei militar s'acabava quan arribava la llicència absoluta a la Caserna de la Guàrdia Civil, i això passava al voltant dels 40 anys¹³.

Algun exemple de proeses personals

A l'arxiu municipal de Mieres es conserva un document, en molt mal estat, on s'exposa el cas de Joan Torrent, nascut a Mieres el 1887, i que permet exemplificar algunes altres situacions: «*El Excmo. Sr. Capitan Gral de la 4ª Región y en su nombre el Coronel 1er. Jefe de la 4ª Comandancia de Tropas de Sanidad Militar*

¹² Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts. Llibre d'acords de l'Ajuntament Constitucional de Begudà, 1897.

¹³ HERNÁNDEZ, Xavier. *Historia Militar de Catalunya. Vol. IV*. Rafel Dalmau, Editor, Barcelona, 2004, p. 24.

Don Francisco Soler y Garde: Concedo Licencia Absoluta tras haber permanecido doce años al servicio militar desde la fecha de su ingreso en Caja, según lo dispuesto en los artículos 2º y 7º de la ley de reclutamiento, al conductor de 1ª Juan Torrent Fontané, hijo de Francisco y de Rosa, natural de Mieras, juzgado de primera instancia de id, provincia de Gerona, nació el 18 de octubre de 1887, su estado soltero: Fue alistado en el reemplazo de 1908 como (...) Habiendo prestado los servicios que se expresan al dorso (...) Y por haber cumplido su compromiso con el Ejército, expido la presente en Barcelona a 1º de agosto de 1920 (...) El 1er. Jefe Francisco Soler (hi ha una signatura il·legible) Anotado al folio 5 núm 64 (...) El mayor actual (Hi ha una signatura il·legible) (Hi ha un segell de la Comandancia de Tropas de Sanidad Militar).

Consta al dorso de la licencia: Años (...) Situación, servicios y vicisitudes.»

El revers diu: «fue tallado y se le leyeron las leyes penales, pasó revista Com. Y en hoja en esta Caja por pasar a la 4ª Compañía de Sanidad Militar en la 4ª Region con fecha cuatro. El comandante 2º Jefe [il·legible] [Amb un segell de l'Alcaldía Constitucional de Olot 1909] Procedente de la Caja de Reclutas de Olot nº 71 causa acta en esta brigada para la revista de abril con fecha 4 del mes anterior incorporándose en la 4ª compañía en donde queda la instrucción, le fuesen leídas las leyes penales ; reconocido resultó ser útil, tallado de 1'69 metros, vacunado obtuvo resultado negativo y con arreglo a su aptitud ha sido destinado como conductor con destino a la ambulancia montada de (Madrid) para donde emprendió la marcha el 11 del citado Marzo incorporándose el 12, continuándose , continuando la instrucción – El mayor- [Rubricado] nº 18 III Jefe –Sanz- [Rubricado] [Segell de «Primera Brigada de Sanidad Militar»]. En el extracto de revista del mes de la fecha se le reclaman a este individuo 78 pesetas importe de su primera puesta de vestuario a que tiene derecho como recluta de nueva entrada- Madrid 8 d'abril de 1909 – El comisario de guerra- Manuel Piquer [Rubricado] [Segell de: «Comisaria General de Guerra de Madrid 1909»] – En 11 de Abril prestó juramento de fidelidad a las banderas ante la del Regimiento de Lanceros del Principe 3 de Caballeria en Madrid. En 25 de junio marchó a Barcelona destinado a la Ambulancia de Montaña 3 incorporándose el día siguiente. En Id. Id, hasta el 16 de Julio que formando parte de la 3ª Brigada Mixta de cazadores salió con la Ambulancia a que pertenece para la Plaza del Hipódromo y asistiendo al ataque realizado por el enemigo durante la noche y el 24 de dicho mes de julio fue herido por proyectil de arma de fuego en el antebrazo derecho regresando en el Hospital en el que permaneció hasta el agosto que por orden del Ecmo. Señor comandante del ejército de operaciones, fue trasladado al de Málaga para continuar su curación en el que permaneció hasta el 20 del dicho mes, que salió de alta curado y se incorporó a su ambulancia de Melilla en donde continuo prestando servicios hasta el 18 de Diciembre que

embarcó en el vapor Rabat el mismo día por haberse dispuesto la repatriación de la Brigada a que estaba afecto y su ambulancia. Llego a Barcelona el 20 y quedo de guarnición firmando el acta el Mayor Roldán; [Rubricado 1910] . Par N.O. de 30 de octubre del año anterior (D.O. n°247) se le concede Cruz de Plata del Merito Militar con distintivo rojo y la pensión mensual de 2'50 pesetas vitalicias por su comportamiento y herida recibida en la protección y conducción de convoyes así como en diferentes escaramuzas habiéndose mantenido en las posiciones hasta fin de agosto. Por otra soberana disposición de fecha 10 de enero (D.O. n°9) Se le concede la Cruz del Merito Militar con distintivo rojo por los combates de Sidi-Musa y Lavaderos de los Minerales. Por R.O comunicado de 10 de junio se le concede la medalla de Melilla creada por RD de 20 de marzo último (C.D. n.48) En 13 de Diciembre emprendió la marcha para Mieras (Gerona) en uso de licencia de Pascuas que le ha sido concedida por el Excmo. Señor Capitán General de la 3ª Región y en 21 de Diciembre comunica el Capitán de su compañía que le ha sido concedida la medalla conmemorativa.»

L'escrit ens descobreix que l'any 1908 Torrent sortí de la Caixa de Reclutes d'Olot. Després anà a Madrid, on jurà bandera, i el destinaren al servei d'ambulàncies militars que hi havia al campament de l'hipòdrom de Melilla. De Madrid viatjà a Barcelona, on l'embarcaren amb destí a Melilla. Allí desembarcà, juntament amb una munió de soldats d'origen pagès, eliminada paraula, i obrers. Tots ells reclutes de cara pàl·lida i espantada. Del port els portaren al campament de l'Hipòdrom, on van prendre consciència de la gravetat de la seva situació. S'adonaren de la immensa calor, de les nits fredes i de l'avorriment dels dies festius. El seu únic entreteniment eren les curses de polls i escarabats. A davant, sempre la muntanya pelada del Guruguru vigilant i hostil, sempre amenaçant Melilla. Des dels seus contraforts, les cabiles de rifenys preparaven l'assalt sobre la ciutat per alliberar-la dels espanyols. Un cop iniciat l'atac, els magrebins, vestits amb *shilabes* terroses i calçats amb sandàlies, disparaven els *mausers* i *remingtons* contra les posicions espanyoles.

En Joan treballà de valent en la feina de carregar ferits. Fins que també fou ferit. Era el 24 de juliol de 1909. Tres dies després, els rifenys rodejaven els espanyols que volien conquerir el Guruguru. Més de mil cadàvers, entre ells el del general Pintós, van quedar al Barranco del Lobo. En Joan Torrent fou traslladat a Màlaga. Eren tres dies de viatge dins un vapor de càrrega de mercaderies ple de soldats ferits. Al llibre *España en Marruecos. Crónica de la Campaña de 1909* figura la relació de ferits que varen arribar el 7 d'agost a Màlaga, procedents de Chafarinas. En la relació està escrit «*Juan Torrent, soldado de la tercera ambulancia de sanidad militar*».

Tornà a Melilla curat i més tard fou repatriat a la Península i tornà a Mieras. El 1920 li van donar la llicència absoluta i va quedar lliure de compromís d'un exèrcit

que li havia atorgat la medalla al mèrit militar amb distintiu vermell (pensionada) per la conducció de combois; la creu del mèrit militar amb distintiu vermell pels combats de Sidi Musa i Lavaderos de los Minerales, i també la medalla commemorativa de la campanya¹⁴.

Un altre cas és el del santjoanenc Salvador Farrerons Prada, nascut a Vilert, fill de Ventura Farrerons i de Maria Prada. Salvador, conegut com a Vadó de Banyoles, sortí de la Caixa d'Olot en direcció al Batalló de Muntanya Reus n. 9. En principi a casa seva estaven molt satisfets de la destinació obtinguda, però arran del revifament de la guerra el 1921, el batalló embarcà cap a l'Àfrica. En aquest cas es tractava de soldats instruïts a la Península que van combatre a la zona de Larache de l'agost a l'octubre de 1925. Pels actes d'heroisme que va fer en aquest període se li concedí la medalla del mèrit militar amb distintiu vermell, pensionada amb 12,50 pessetes mensuals durant cinc anys. En concret, l'acció principal de Salvador, segons la seva germana Serafina Ferrarons (Crespià 1888 – Sant Joan les Fonts 1979), fou evitar el setge del batalló, amb una sortida en la qual ell i uns companys feren volar els explosius que els rebels havien preparat per destruir les defenses espanyoles¹⁵.

LA FESTA DELS QUINTOS

A partir de 1860 el servei militar com un pas inevitable en la vida dels homes de classe baixa i mitjana fou assumit per la societat catalana. En són una mostra les festes dels *quintos* que es celebraven a cada poble fins ben entrada la democràcia a Catalunya, com a la resta de l'estat espanyol. Els *quintos* solien celebrar la festa amb un ball i un sopar.

¹⁴ Arxiu Municipal de Mieres. Correspondència, 1927.

¹⁵ Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts. Correspondència, 1926.

BIBLIOGRAFIA

PUIG I REIXACH, Miquel. «L'ensenyament a Olot al segle XVIII». *Annals del PEHOC* 2006, p. 79.

BAYER CASTANYER, Robert. *Tortellà*. Ajuntament de Tortellà, 1990.

REIXACH, Salvador. «Santa Pau». *Quaderns de la Revista de Girona*, Tema 15. Caixa Girona.

LÓPEZ, Joan. *Arrels i llavors de Besalú*. Ajuntament de Besalú, 2002, p. 152.

HERNÁNDEZ, Xavier. *Historia Militar de Catalunya. Vol. IV*. Rafel Dalmau, Editor, Barcelona, 2004, p. 24.

ARXIVÍSTICA

Arxiu familiar Miquel Coll. Llibre del Comú de Mieres 1833-1839.

Arxiu Municipal de Sant Jaume de Llierca. Llibre de comptes de l'Ajuntament de Palau de Montagut (Sant Jaume) 1881.

Arxiu Municipal de Mieres. Carpeta de correspondència (1885).

Arxiu de Miquel Coll de Mieres, carta.

Arxiu Municipal d'Argelaguer. Expedients de quintes, Argelaguer 1896.

Arxiu Municipal de Mieres. Expedient de quintes, Mieres 1888.

Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts. Expedient de quintis, Begudà 1898.

Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts. Llibre d'acords de l'Ajuntament Constitucional de Begudà 1897.

Arxiu Municipal de Mieres. Correspondència 1927.

Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts. Correspondència 1926.